

Op hoop van zegen

*Het bekende toneelstuk van Herman Heijermans,
naverteld door Marian Hoefnagel*

Moelijke woorden zijn onderstreept.
Ze worden uitgelegd in de woordenlijst
op pagina 73.

DIT BOEK HEEFT HET KEURMERK MAKKELIJK LEZEN

Inhoud

Over dit boek	7
De hoofdpersonen	9
Hoofdstuk 1.....	10
Scène 1	10
Scène 2	20
Hoofdstuk 2.....	27
Scène 1	27
Hoofdstuk 3.....	39
Scène 1	39
Hoofdstuk 4	49
Scène 1	49
Scène 2	61
Scène 3	63
Woordenlijst	73

Over dit boek

Op hoop van zegen is een toneelstuk van Herman Heijermans. Het is geschreven in 1900.

In die tijd hadden veel mensen in Nederland een armoedig leven.

Heijermans wilde in zijn toneelstukken die armoede laten zien. En het grote verschil tussen arme en rijke mensen.

Op hoop van zegen gaat over een vissersdorp.

In het dorp zijn alle vissers in dienst van een rijke reder: de heer Bos.

Bos doet alsof hij meeleeft met de vissers en hun gezinnen. Maar eigenlijk kan het hem niet schelen als de vissers verdrinken.

Hij wil alleen maar zoveel mogelijk geld verdienen.

Op hoop van zegen is geschreven als toneelstuk.

Ik heb van het toneelstuk een verhaal gemaakt, omdat dat makkelijker leest.

Maar de structuur van het toneelstuk is gebleven.

Het toneelstuk bestaat uit vier bedrijven; dit boek bestaat uit vier hoofdstukken.

Binnen een bedrijf komen verschillende scènes voor. De hoofdstukken in dit boek bestaan ook uit verschillende scènes. Eerst speelt het verhaal bijvoorbeeld in een huiskamer en later in een tuin.

Zo leest dit verhaal toch een beetje als een toneelstuk.

Op hoop van zegen is geschreven in spreektaal. De spreektaal van 1900 was anders dan die van nu en vaak moeilijk te lezen. Daarom heb ik de taal zoveel mogelijk aangepast aan de taal van nu. Toch staan er nog lastige woorden in het verhaal. Die zijn onderstreept en worden uitgelegd in de woordenlijst op bladzijde 73.

Het toneelstuk *Op hoop van zegen* was in 1901 direct een groot succes. Het is honderden keren opgevoerd en er zijn verschillende films van gemaakt.

Marian Hoefnagel

De hoofdpersonen

Kniertje	Een oude, arme vrouw
Barend	De zoon van Kniertje; broer van Geert
Geert	De zoon van Kniertje; broer van Barend
Jo	De verloofde van Geert
<hr/>	
Kobus	Een oude man; broer van Kniertje
Daantje	Een oude man; vriend van Kobus
Truus	Een vissersvrouw
<hr/>	
Clemens Bos	De baas van de vissers in het dorp; man van Mathilde; vader van Clementine
Mathilde	De vrouw van Clemens; moeder van Clementine
Clementine	De dochter van Clemens en Mathilde Bos
<hr/>	
Kaps	De boekhouder van Clemens Bos
Simon	De timmerman van Clemens Bos
Marietje	De dochter van Simon
Mees	De verloofde van Marietje
<hr/>	
Jelle	Een bedelaar die muziek maakt

Hoofdstuk 1

SCÈNE 1

Op het toneel is de huiskamer van Kniertje te zien. Het is een armoedige huiskamer met twee bedsteden en een deur naar buiten. In de kamer staat een tafel met stoelen eromheen. Het raam naast de deur staat open. Er is ook een deur naar de keuken, het 'kookhok'.

In deze scène spelen de volgende personen:

- Clementine Een jonge vrouw
- Bos De baas van de vissers in het dorp; vader van Clementine
- Kniertje Een oude, arme vrouw
- Barend Zoon van Kniertje
- Kobus Een oude man; broer van Kniertje
- Daantje Een oude man; vriend van Kobus
- Jelle Een bedelaar die muziek maakt

In de huiskamer van Kniertje zitten Clementine en Kobus aan tafel.

Clementine heeft een tekenboek voor zich. Ze is Kobus aan het tekenen.

'Zit nou stil, Kobus!'

Clementine kijkt een beetje nijdig op van haar tekenboek.

‘Hè, wat?’, zegt de oude Kobus verschrikt. ‘Ik was niet in slaap gevallen, hoor.’

Clementine grinnikt.

‘Ook goed’, zegt ze. ‘Maar je moet wel je mond dichthouden. Anders kan ik je niet goed tekenen.’

‘Ik heb mijn mond toch dicht’, moppert Kobus.

‘Goeiedag!’, zegt dan een stem.

Clementine en Kobus kijken naar het open raam.

Daar staat Daantje.

‘Ga nog maar een eindje wandelen, Daantje’, zegt Clementine. ‘Ik ben nog niet klaar met mijn tekening.’

Maar Daantje schudt zijn hoofd.

‘Ik moet Kobus meenemen’, zegt hij. ‘Voor het eten. En je weet het, ze zijn streng in het ouwemannenhuis.’

Clementine antwoordt niet en gaat door met haar tekening. Ook Kobus blijft zitten.

Daantje doet zuchtend de deur open en loopt naar binnen.

Hij kijkt even over de schouder van Clementine naar haar tekening.

‘Kobus lijkt niet’, zegt hij. ‘Zijn kin is anders en zijn ogen vind ik ook niks, juffrouw.’

‘O’, zegt Clementine rustig. En dan: ‘Hou je mond stil, Kobus!’

‘We moeten gaan’, zegt Daantje. ‘We eten om vier en de moeder is niet makkelijk.’

‘Het valt ook niet mee voor haar’, vindt Clementine.

‘Ze moet voor jullie lastige oudjes zorgen. Je moet God danken dat jullie zo’n goeie oude dag hebben.’

‘Ik dank God niet’, zegt Daantje. ‘Ik heb mijn hele leve gevaren, vanaf mijn tiende jaar. Schipbreuk gehad. Twee zoons verloren op zee. Ik dank God niet en de moeder is een kreng. Ik wou dat ik niet in dat ouwemannenhuis zat. Ik wou dat de haaien me hadden opgevreten op zee.’

‘Hè, hè, hè’, lacht Kobus. ‘De haaien lusten jou niet, man. Je bent te taai.’

‘Haaien vreten alles, mij ook’, zegt Daantje.

Kobus wil weer iets zeggen, maar dan slaat Clementine haar tekenboek dicht.

‘Ik houd ermee op’, zegt ze. ‘Morgen moet je beter stil blijven zitten, hoor, Kobus!’

Clementine staat op en pakt haar hoed.

Er klinkt muziek van een viool, die steeds harder wordt.

Dan houdt de muziek op en iemand steekt zijn hand door het open raam naar binnen.

‘Asjeblieft!’, roept een stem.

‘Niemand thuis, Jelle’, zegt Daantje nijdig.

Maar Clementine gooit een muntje naar de man toe: ‘Hier!’

‘Dankuwel,’ zegt Jelle, ‘maar ik zie niks.’

‘Hij heb nog maar een half oog en met een half oog zie je niet veel’, legt Kobus uit.

‘Hé, Barend, ken jij effe helpen zoeken?’, vraagt Daantje aan een jongen die langskomt. ‘Jelle zoekt een dubbeltje. Hij kan niet vangen.’

‘Geef het dan gewoon in zijn poten’, zegt Barend.

Hij zet zijn zware mand met hout neer en pakt iets van de grond. ‘Hier.’

‘Duizend maal dank, juffrouw’, zegt Jelle en hij loopt door.

‘Zo’, zegt Clementine als Barend binnenkomt. ‘Had je iets tegen mij te zeggen? Mag ik geen dubbeltjes gooien naar Jelle?’

Barend krijgt een rood hoofd.

‘N-nee, juffrouw’, stottert hij. ‘Ik wist niet dat u er was. Ik dacht...’

‘Je moet niet denken’, vindt Kobus, terwijl hij de deur uitloopt. ‘Je moet gaan varen, man. En geld verdienen voor je moeder. Zij heeft niks aan een bange zoon. Kom, Daantje. We gaan eten.’

De twee oude mannen lopen hoofdschuddend weg.

‘Ben je echt zo bang om te gaan varen?’, vraagt Clementine aan Barend. ‘Ze doen het toch allemaal?’ ‘Ja,’ antwoordt Barend, ‘ze doen het allemaal.’ ‘Een man moet niet bang zijn’, vindt Clementine. ‘Nee,’ geeft Barend toe, ‘daarom blijf ik liever aan wal. Daar ben ik niet bang.’ Hij kijkt een beetje verlegen naar de deftige Clementine.

In de verte klinkt getoeter van een boot. ‘Dat is de Anna,’ weet Barend, ‘er is een dooie aan boord.’ ‘Wat?’, zegt Clementine. ‘Alweer iemand dood? Dat is de tweede deze week, en vorige week ook al!’ Barend knikt verdrietig. ‘Ik ben mijn vader ook kwijt’, zegt hij somber. ‘En mijn twee broers. Die boten zijn hartstikke rot.’

Clementine kijkt hem medelijdend aan. ‘Je hebt alleen je moeder nog, hè?’, zegt ze. ‘Want Geert zit toch nog vast?’ Barend knikt. ‘Wanneer komt hij weer vrij?’, vraagt Clementine. ‘We weten het niet’, antwoordt Barend zachtjes.

Clementine zet haar hoed op. ‘Dag, juffrouw’, zegt een oudere vrouw door het raam. ‘Gaat u al weg?’

‘Dag, Kniertje’, zegt Clementine. ‘Ik ben nieuwsgierig wat er met de Anna is gebeurd.’

‘Ja, natuurlijk’, zegt Kniertje, die naar binnen stapt.

‘Ga maar gauw kijken. Is het portret van mijn broer Kobus al klaar?’

‘Morgen is het af’, belooft Clementine. ‘En dan wil ik Barend wel tekenen.’

‘Die lapzwans?’, zegt Kniertje. ‘Nou, van mij mag je, hoor. Ik heb niks aan die jongen. Gelukkig komt Geert gauw thuis. Die vangt nog weleens een konijn en dan hebben we wat te vreten.’

‘Kijk, daar is mijn dochter’, klinkt een zware stem. Een grote, deftige man kijkt door het open raam. Het is de belangrijkste man van het dorp, de reder Bos. Alle vissers werken voor hem.

‘Dag, vader’, zegt Clementine.

‘Mag ik binnenkomen, Kniertje?’, vraagt de man.

‘Ik heb vuile schoenen, hoor.’

‘Kom maar binnen, meneer Bos’, zegt Kniertje.

‘Droog zand is niet erg.’

Bos stapt naar binnen en gaat op een stoel zitten.

‘Zo, laat eens kijken, die tekening’, zegt hij tegen Clementine.

‘Nee’, antwoordt zij kribbig. ‘U kan hem zien als ie af is.’

‘Ha, ha, ha’, lacht Bos. ‘Nou, dan praat ik wel met Barend, hoor. Dag jongen.’

‘Dag, meneer’, zegt Barend verlegen.

‘Het is goed dat ik je hier zie, Barendje’, zegt Bos.

‘O?’, zegt Barend verbaasd.

‘We hebben je nodig, jongen. Hoelang heb je nu al geen werk?’

‘Een paar maanden, meneer.’

‘Dat liegt ie!’, roept Kniertje. ‘Het duurt al langer dan een jaar.’

‘Nietwaar!’, schreeuwt Barend.

‘Nou, nou, geen ruzie maken, hoor’, zegt Bos. ‘Het leven is te kort voor ruzie.

Maar Barend, heb je geen zin in de 47?’

‘De 47?’, vraagt Barend angstig.

‘Ja, de Op hoop van zegen’, antwoordt Bos.

‘Maar vader,’ zegt Clementine, ‘de Op hoop van zegen is toch niet ...’

‘Bemoei je er niet mee’, zegt haar vader hard.

‘Maar vanmorgen zei u nog ...’, probeert Clementine.

‘Ga naar huis, Clementine’, zegt haar vader en hij stampst boos met zijn voet op de grond.

Clementine haalt haar schouders op.

‘Ook goed’, zegt ze. ‘Ik was toch al van plan om weg te gaan. Maar wat flauw om zo kwaad te worden.’

Dan loopt ze naar buiten.

Lachend kijkt Bos naar Kniertje.

‘Ach, die dochter van me ...’, zegt hij.

Dan kijkt hij weer naar Barend.

‘En, jongen, wat zeg je ervan?’, vraagt hij. ‘Is het wat voor je, de Op hoop van zegen?’

‘Ik-ik ... wil liever ...’, stottert Barend.

‘Ja, wat nou!’, zegt zijn moeder nijdig.

‘Ik wil niet varen’, zegt Barend dan dapper. ‘Ik wil het niet.’

‘Wat ben je toch een watje’, vindt Kniertje.

‘Het is jammer dat je niet wilt, jongen’, zegt Bos.

‘Ik heb nog met je grootvader gevaren. Een prima kerel was dat. En je vader ...’

‘Mijn vader is verzopen’, zegt Barend met tranen in zijn stem. ‘En mijn broers ook. Ik wil het niet en ik doe het niet!’

‘Tja, moeder Kniertje’, zegt Bos dan. ‘Het spijt me, maar ik kan Barend niet dwingen.’

‘Het is toch te gek’, zegt Kniertje snikkend. ‘Die jongen wil niets doen om te helpen.’

‘Dat is het niet’, zegt Barend ongelukkig. ‘Ik wil gewoon een ander vak.’

‘Wat voor ander vak?’, zegt Kniertje. ‘Je kan niet lezen en schrijven ...’

‘Dat is mijn schuld toch niet?’, zegt Barend.

‘Nee, het is mijn schuld’, zegt Kniertje meteen. ‘Ik had geen geld om je naar school te laten gaan ...’

‘Ik wil alles doen’, zegt Barend, ‘maar niet naar zee!’

‘We hebben het geld nodig’, zegt Kniertje dan.

‘De winter komt eraan en de aardappels zijn verrot door het slechte weer. Straks hebben we niks te eten.’

‘Ik zoek ander werk’, zegt Barend en hij loopt de kamer uit.

‘Je hoeft niet meer terug te komen’, roept zijn moeder hem na.

Bos kijkt vol medelijden naar Kniertje.

Hij kent haar goed. Ze werkt bij hem, als schoonmaakster.

Hij heeft haar dat baantje gegeven, toen haar man en zoons verdronken waren.

Anders had ze geen eten gehad voor haar twee jongste jongens.

Geert en Barend.

‘Waarom zit Geert eigenlijk vast?’, vraagt Bos.

‘Hij heeft zijn meerdere geslagen’, zegt Kniertje somber.

‘Tja, dat kan niet bij de marine’, weet Bos. ‘Hij is zeker ontslagen?’

‘Ja. Het is jammer’, zucht Kniertje. ‘Hij was een prima zeeman, twee keer in Indië geweest.’

Maar als ie terugkomt, heeft ie zo weer werk, hoor.’

‘Nou,’ aarzelt Bos, ‘ik zou hem niet willen. Die jongens van de marine zijn altijd lastig.’

‘Maar hij is een goeie jongen’, probeert Kniertje.
‘Nou, hij kan misschien op de Op hoop van zegen
gaan varen’, zegt Bos, terwijl hij naar de deur loopt.
‘Als hij op tijd uit de gevangenis komt.’
‘O, fijn, meneer. Dank u wel’, zegt Kniertje blij.

‘Ik ga even kijken hoe het met de Anna is’, zegt Bos.
‘Gegroet, vrouw.’
‘Dag, meneer Bos’, zegt Kniertje.
Ze slaat een doek om en loopt ook naar de deur.
‘Ik wil ook weten wie er dood is ...’, mompelt ze.